

Párbeszéd

Csápenszki István

Meg kell vitatni a döntéseket

— Hol kezdjük?
— Az elején. Az embert élete végéig elkíséri a gyerekkor emlékei.
— Csak kísérík?
— Talán meg is határozzák. Az én esetemben biztosan így van. Az ország akkori legnyomorúbb szögletében születtem, a Nyírségben.

— Milyennek látszott onnan a két háború közti Magyarország?
— Nyírlugost mind a négy oldalról uradalmi birtokok határolták, a szülem uradalmi cselédek voltak. Mit mondjak még, körös-körül a keserves homokvilág, ami nem nagyon adott kenyeret, munkát. Az emberek direkttermő szőlőből csinálták a bort, krumpliból a pálinkát. Sok volt a beteg, a sérült, a szellemi fogyatékos.

— Hogy szabadult ki abból a világból?

— Az volt az én nagy menetelemem. Harminckilencben, 16 éves voltam akkor, felkerékedtem, s felmentem gyalog Pestre. Munkáért. Először a Haller téren voltam ágybérő.

— Ágybérő? Mi az?

— Ma már nem nagyon ismerik ezt a fogalmat. Az ágybérő nem lakást bérel, hanem csak egy fekhelyet. Így voltam én is, az első két hétben volt egy nagy kenyermér, azon éltem.

— Aztán?

— Sikertől egy fűszerboltban kifizető állást szerezni, egy évig csináltam, aztán a Hangyához kerültem, egy gyümölcsléüzembe, s egy itteni találkozás döntő hatással volt az életemre.

— Hogyan?

— Ott kezdtem el, hogy én a faluban csak öt osztályt tudtam kijárni, így hát azt sem tudhatam, hogy az én nevem, a Csápenszki lengyeles hangzású. Tudta viszont az ottani mérnök, aki egyébként azelőtt a lengyel ellenállási kormány tanácsosa volt. Ez az ember vett maga mellé, s tudatosan foglalkozott velem, sok mindent rábízott, apámnak tekintettem.

— Mikor került Szegedre?

— Negyvennégy májusában, az Ilona utcában szerveztünk egy új gyümölcsléüzemet, de itt nem sokáig voltam, mert jött a behívó. A mérnök azt tanácsolta, hogy ne vonuljak be, adott egy papírt, s azzal én elmentem Monorára, egy ottani üzemmunkába, de a háborúból mégsem sikerült ki-maradnom. Munkaszolgálatos levele voltam, átéltem szörnyűségeket, egyszer meg is tizedelték az egységünket. És innen van egy másik élményem is. Óbudán szervezték csenevész suhancokból azt a csapatot, amelyet ágyútolételeknek szántak a fasiszták. Voltunk vagy hatszázan, s a hatszázból hatan nem vállaltuk. Erre elrendelték, hogy bennünket le kell köpni, és ez meg is történt. Bennem akkor ért véget, akkor omlott össze a volt világ.

— Ezután?

— Következett a második nagy menetelemem. Gyalog lejttem Szegedre. Vissza, az Ilona utcába. Közben a lengyel mérnököt, Kaszinski Kázmérnak hívták, a szovjet elvtársak repülőn hazavitték, Varsóba. Rám bízta az üzem vezetését.
— Húsz éves volt akkor?
— Ha nem számítottuk a háborús éveket, de azok, mint talán tudja, duplán számítanak.
— Nehéz időszak volt...
— Az. De volt erőnk, lendületünk, s egy kis találmányosságért senki nem tudta a szomszédra meghallgatni, hogy jó a káposztatermes, gyorsan lesavanyítottunk jó néhány hordónyival, kaptunk érte szénát, aztán gyártottunk bor-cetét is.
— Meddig dolgozott ott?
— Nem sokáig. Megválasztottak az élelmiszeripari szakszervezet városi titkárának. Ekkoriban léptem át a szociáldemokrata pártból a kommunista pártba. Mikor átléptem, még tizenhatan jöttek a munkatársaim közül. Dolgoztam a Szakszervezeti Ifjúsági és Tanoncmozgalomban is.
— Kicsit elkomorodott az arca. Miért?

— Mert ártatlanul gyanúba fogtak, ez jutott eszembe, ott kellett hagynom a szakszervezetet, utcára kerültem. Később írtam a pártközpontba egy levelet. Tisztázódott a dolog. Városi SZIT-titkár lettem, később részt vettem a DISZ megalakításában, városi titkárhelyettesként dolgoztam ötvenegyet.

— Aztán?

— Pest. A DISZ-központ. Az információs osztályon dolgoztam, onnan kerültem Győrbe, megyei szervező titkárnak. A Rába partján voltam ötvenhatig. Bészit vettem az MSZMP megalakításában is, és részem volt családásokban is. Sok ember vált gyávává, a mi eszménk árulójává akkor.

— Párttagok?

— Igen. Bár én inkább karrieristáknak nevezném őket, mert azok voltak.

— Mi történt ezután?

— Komócsin Zoltán tanácsára hazajöttem Szegedre. Újrakezdeni.

— Újrakezdeni?

— Bizony. Volt aki meg sem akart ismerni, nagy nehezen kaptam egy kifizető állást, majd később egy íróasztalt a Belső-nél.

— Onnan?

— Hívtak a pártbizottságra. Járasi instruktor lettem. Hatvan-kettőben a járási pártbizottságra kerültem. Akkor folytak a téesszervezések. Szerveztünk egy brigádot, volt abban tanár, orvos, munkás. Szép idő volt. Amikor befejeztük a munkát, tartottunk egy összejövetelt a kendergyár kultúrtermében, alig tudtunk a meghatottságtól beszélni.

— Aprópó, beszéd... Politikai pályán sok alkalma van az embernek beszélni. Hogyan tanulta meg?

— Hát amikor mi elkezdtünk az ifjúsági mozgalomban dolgozni, bizony azt se tudtuk, hogy mi fán terem a retorika, de muszáj volt megtanulni.

— Gyakorolni, tanulni...

— Én mindig tanultam, pártfőiskolát is végeztem, ez még azelőtt volt, hogy járási ideológiai, majd pár hónap múlva első titkár lettem.

— Ot évig dolgozott a járási pártbizottság élén, majd a Csongrád megyei Tejipari Vállalat igazgatójává nevezték ki. Már ne haragudjak, hogy megkérdem, de nem érezte ezt valamiféle törésnek a pályáján?

— Én nem.

— Mások?

— Mások igen. Észrevettem, hogy néhány ember, akit véletlenül sem tudtam a köszönésben megemlíteni addig, már nem siet köszönni. Huszonhárom évet dolgoztam a mozgalomban. Én semmit sem tekintettem nyugdíjas állásnak. A politikai munkát az egyik legszebb hivatásnak tartom. És dolgozom továbbra is, van feladatom a megyei pártbizottság egyik munkabizottságában, a vállalatnál pedig szemináriumot vezetek.

— Amikor idekerült, hogy fogadták a kollégái?

— Sehogy.

— Ezt nem egészen értem!

— Pedig egyszerű. Nem volt vezérkar, aki volt, az is iskolában volt.

— És később?

— Megértettük, és megértjük egymást!

— Mit gondolt, ez minek köszönhető?

— Én a vezetést a pártban tanultam, azt tanultam, hogy a döntéseket meg kell vitatni, és lehetőség szerint minél szélesebb körben.

— Mit jelent ez egyszerűbb szavakkal?

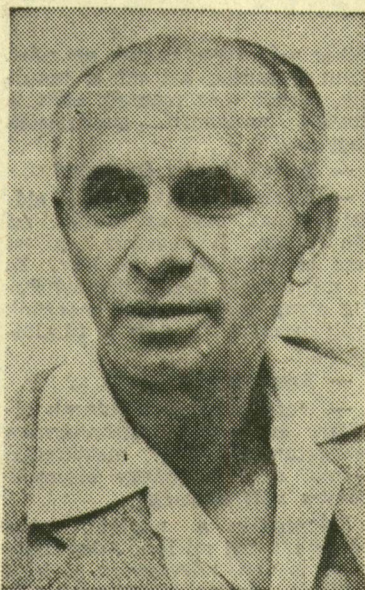
— Azt, hogy az emberektől mindig tanulni kell, mert dolgozni csak velük együtt lehet.

— És mi van akkor, ha a vezető téved?

— Ha a kollektív bölcsességre támaszkodik, a vezető aligha téved.

— Kellemtelen helyzetbe azért kerülhet...

— Persze. Nemrégiben döntés született, hogy az egyik üzemünket be kell zárni. Elhíheti, hogy

nem volt könnyű odaállni az emberek elé, és megmagyarázni nekik. Különösen a most felvett szakmunkástanulókkal volt nehéz megértetni a dolgot. Miért vettek fel bennünket, ha ezt előre tudták? Nos, nem tudtuk előre, de a munkásokról sikerült gondoskodni.

— Szereti a tejet?

— Miért kérdi?

— Mert úgy tudom, lefkes szószója a korszerű táplálkozás ügyének, a tej pedig...

— Szeretem a tejet, és azt szeretném, ha sikerülne győzelemre vinni a fluórozott tej ügyét. Generációk lennének a mainál egészségesebbek, nem ismernék a fogfájást...

— Hisz benne?

— Nehéz dolog lesz, ezért hiszek.

— A vállalat az iparág legjelentősebb exportóra.

— Igen, mert szinte egyedül vállaltuk a kockázatot. Hitelt vettünk fel, kiszámítottuk, hogy hamar megtérül a pénz, s a kisteleki gyárunk már termel! Exportra. Valutáért.

— Mit csinál Csápenszki István szabad idejében?

— Sétálok. Nagyon szeretek gyalogolni.

— Hogyan jár munkába?

— Busszal.

— Elégedett ember?

— Az vagyok, mert én emberekben, ahogy el is meséltem ezt, sokszor csalódtam, de az eszmében, amiért dolgozom, s amiben hiszek, abban soha.

— Hogyan látja a mai fiatalokat?

— Kitűnő generáció, okosak, szorgalmasak...

— De nem elég lelkesek...

— Dehogynem. Ha annak idején mi ilyen okosak lettünk volna, mi is másképp csináljuk.

— Hogyan?

— Talán kevesebbet gyűléseztünk volna, s többet forgatjuk a könyveket. A mai fiatalokat én nem hagyom bántani.

— Az egyik tervéről, a fluórozott tej gyártásáról már szólt, van-e másik?

— Természetesen van. Olvastam én a múltkoriban, hogy tönkrement egy jó pár vagonnyi alma. Akkor jutott eszembe, hogy almából kitűnő gyümölcsacetet lehetne gyártani. Nekem van szakirodalmam is hozzá.

— És?

— Ha el tudok menni szabadságra, felülök a vonatra, és megkeresem Debrecenben az ottani igazgatót, hátha kedvet kap az ötlethez. Megjegyzem, a gyümölcsacetet sokkal jobb annál, amit ma használunk.

PETRI FERENC

Könyvek között

Nem a legkellemesebb foglalatosságok közé tartozik a házi-könyvtár-rendezés. A több mázsányi könyv megmozgatása közben már képtelenség ellenállni a csábításnak: megállok egy pillanatra, szemem megakad egy koszlott kis kötetben; istenem, hiszen az Horatius! Hány éve is annak, hogy kezembe vettem!

Kinyitom, olvasom a lap tetején levő sort. Hevenyészett, és prózai magyar fordításban így hangzik: „A múzsa megadta a görögöknek a kerek száju beszéd kiváltságát.” Hm... Tehát a kerekesség maga volna a szépség, a tökéletesség? Úgy rémlik, hogy Platon is mondott valami ilyesmit, de ki fog most a könyvtornyok aljába túrni a Platon-kötetért? Biztos, hogy mondott ilyet, és annak idején a skolasztikusokról is tanultuk anekdotáként, a gimnáziumban, két magyarzó mondat között; de jót is röhögünk rajta: a kör tökéletes, térbeli megfelelője, a gömb tehát a legtökéletesebb test; következik-képpen a feltámadás után az üdvözültek egytől egyig gömb alakúak lesznek.

Nem valami csábító perspektíva, ha jól meggondolom, de az ötlet elismerésre méltóan frappáns.

És a mi kollektív magyar emlékezetünk, a mi nyelvünk nem tud-e valami ilyesmire?

Dehogyan is nem!

„Teg” — a régi erdélyi fróknál annyit jelent, mint koponya. Lássuk csak, mit tud erről Kemény János. Kontrollként előkotort önéletrajza rá a tanú, hogy ő is így használta. Egyébként pedig mai nyelvünkben is él ez a szó: teke, tők, tegnap (azaz, befejezett, tökéletes, „tökéletes” nap).

Nóde, szójuk csak tovább a játék fonalát. Csak a nyelv dicséri-e a gömböt, a tökéletesség netovábbját? Vajon mit tud erről az alkalmazott geometria? Miért gömb alakú a hidroglobusz? Nyilván azért, mert a legkisebb anyagfelhasználással a legnagyobb térfogatot képviseli. A gömb tehát csakugyan tökéletesebb, mint mondjuk a forgási ellipszoid...

De hát biztos ez? Ellenzéki érzékem máris berzenkedik. Nem szerelem, ha valamit ellentmondást nem tűrően bebizonyítanak.

Lássuk csak, egyelőre még mindig a matematikánál maradva, Püthagorasz szent száma a négy volt, mert az első természetes számnak az összege — 1+2+3+4 — pontosan tízet ad. De az ókor társadalmi embere sem a kerekét, a kör alakút, a gömb alakút érezte szépnek embertársában, hanem — nocsak: megint előjön a négyes szám — a négyeszegetlet. Szinonidész, a költő azt írja, hogy a tökéletes ember négyeszegetletű, a tárgyilagos történetíró pedig, Suetonius Tranquillus dicéi Vespasianus császárt, akinek „statura fuit quadrata” — testállása — négyeszegetletű volt.

S ha már ismét a nyelvről, a szóhasználatnál tartunk, mi magyarak hogyan vélekedünk erről? A kerek-e az ideális (a „teg” ezt látszott bizonyítani), vagy pedig a szégleletes?

„Derék ember”, mondjuk, De mit jelent az, hogy „derék”? Adv szűkebb pátriájában, a Szilágyságban azt a házat, amely nem félház, s nem domboldalba mélyesztett kunyhó, így nevezik: „Derékra épített ház”, az olyan, amélynak megvan mind a négy fala. S ez a négy fal „derékszög”-ben találkozik egymással. A derékszög pedig a teljes szögnek éppen negyedrésze, tehát...

Hagyjuk. Hátha nem is igaz. Hátha csak én gondolom így. Hátha csak játék ez, egy esős délután megvidámítására... Hagyjuk. Rakjuk inkább rendbe a könyveket.

KEMÉNY GÁBOR

Medicina és művészet

Gyógyul a magyar falu címmel a kisteleki napok keretében érembemutató nyílt. A lapban bemutatott érmek és plakettek dr. Bóna Endre orvosnak, a Magyar Éremgyűjtők Egyesülete választmányának tagjának gyűjteményéből valók, a kiállítás szép darabjai, melyek Szegedhez kötődnek. A kisteleki fogszakorvos e szenvedélyével egyaránt hódol az orvostudománynak és a művészetnek. A 85 éves Szent-Györgyi Albertet ábrázoló rézplakettet Tápai Antal szobrászművész készítette; Ivanovics György professzornak tanítványai és munkatársai adományozták Tóth Sándor szobrászművész alkotását; az Országos Onkológiai Intézet 25 éves jubileumára Lapis András szobrászművész készített érmét.

Katona Judit

Ballada

Mikor még kinn aludtam, mint kisgyerek az ólban (s trágyadombhoz vizeltem) nagy tóba gyűlt a könnyem.

Volt karom égre tárva, é'm a fagyra lengett, árvaságom virága erős volt szárban, tőben

Látták. Senki se kérte. Nem vitték erő-zakkal. Szép virága volt. Hátam zúzmarás szélől sajgott.

Nagy tóba gyűlt a könnyem. Virágom benne hervad, anyám is benne fekszik. Fiam nyit rám Nap-ajtót.